

Hallituksen esitys Eduskunnalle sotilasavustuslaiksi

ESITYKSEN PÄÄSIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi sotilasavustuslaki, jolla korvataan nykyinen vuodelta 1948 oleva laki. Lakiehdotuksen tarkoituksena on parantaa asiakaspalvelua sotilasavustuksen hakemisessa ja maksatuksessa sekä järkipäristää hallintoa siirtämällä sotilasavustuksen toimeenpanoon liittyvät tehtävät kansaneläkelaitoksen hoidettaviksi. Sotilasavustuksen rahoituksessa ehdotetaan palattavaksi valtion rahoitukseen. Lisäksi voimassa oleviin sotilasavustusta koskeviin säännöksiin tehtäisiin joitakin tarkistuksia.

Samanaikaisesti tämän hallituksen esityksen kanssa annetaan hallituksen esitys äitiysavustuslaiksi, jolla myös äitiysavustuksen toimeen-

pano siirrettäisiin kokonaisuudessaan kansaneläkelaitoksen hoidettavaksi. Uudistukset ovat osa laajempaa tehtävien siirtoa kansaneläkelaitokselle. Vuoden 1993 alusta kansaneläkelaitoksen hoidettaviksi on siirretty lapsilisä ja lasten kotihoidon tuki. Vuonna 1994 kansaneläkelaitoksen hoidettavaksi on tarkoitus siirtää sotilasavustuksen ja äitiysavustuksen lisäksi yleinen asumistuki ja opintotuki. Lisäksi vuosina 1992 ja 1993 kokeillaan toimeentulotuen osittaista siirtoa kansaneläkelaitoksen hoidettavaksi.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 1994 alusta.

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu		Sivu
YLEISPERUSTELUT	3	YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	6
1. Nykytila ja ehdotetut muutokset	3	1. Lakiehdotuksen perustelut	6
1.1. Nykytila	3	2. Voimaantulo	14
1.2. Ehdotetut muutokset	4	3. Sääntämismääräys	14
2. Esityksen vaikutukset	5	3.1. Lainsäätämismääräys	14
2.1. Taloudelliset vaikutukset	5	3.2. Sääntömuutos	15
2.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset ..	5	LAKIEHDOTUS	15
2.3. Vaikutukset eri kansalaisryhmien asemaan	6		
3. Asian valmistelu	6		

YLEISPERUSTELUT

1. Nykytila ja ehdotetut muutokset

1.1. Nykytila

Sotilasavustusta koskevat säännökset sisältyvät sotilasavustuslakiin (566/48) ja sotilasavustusasetukseen (567/48), jotka ovat tulleet voimaan vuoden 1948 lokakuun alusta. Lakia ja asetusta on muutettu useaan otteeseen. Sotilasavustuslain nojalla sosiaali- ja terveysministeriö vahvistaa yleiset perusteet sotilasavustuksen suuruuden määrittämisestä varten. Viimeisin asiaa koskeva päätös (360/91) on annettu 14 päivänä helmikuuta 1991.

Sotilasavustuksen tarkoituksena on asevelvollisen omaisen asevelvollisen palveluksessa olon aikaisen toimeentulon tukeminen. Erityisesti syystä voidaan kuitenkin korvata myös asevelvollisen omassa käytössä olevasta asunnosta aiheutuvat kohtuulliset kustannukset.

Sotilasavustuksen saamisen yleisenä edellytyksenä asevelvollisen omaisen kohdalla on, että palvelus on heikentänyt avustukseen oikeutetun toimeentulomahdollisuuksia ja että hän on avustuksen tarpeessa. Niin sanotun toissijaisen etuudensaajan kohdalla, jollaiseksi katsotaan muun muassa asevelvollisen vanhemmat, edellytetään lisäksi, että hänen toimeentulonsa on ennen palveluksen alkamista ollut riippuvainen asevelvollisen antamasta avusta.

Sotilasavustusta haetaan sosiaalilautakunnalta, joka myöntää ja maksaa avustuksen sekä hoitaa muut avustuksen toimeenpanoon liittyvät tehtävät. Muutosta sosiaalilautakunnan päätökseen sotilasavustusiassa haetaan lääninjohtajalta, jonka päätös asiassa on lopullinen.

Sotilasavustus maksetaan kunnan varoista. Kunta saa toimintaan valtionosuuden sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain (733/92) mukaisesti.

Sotilasavustus ei ole veronalaista tuloa.

Sotilasavustus koostuu perusavustuksesta sekä asumismenoihin ja erityismenoihin annettavasta avustuksesta.

Perusavustuksena sotilasavustukseen oikeutetulle asevelvollisen omaiselle annetaan kuitenkin perheenjäsentä kohden kuukausittain avustus ravintoon, puhtauteen ja käyttövaroihin. Avustus on määrältään yksinäiselle henkilölle paikkakunnalla maksettavan kansaneläkkeen pohjaosan ja täyden lisäosan suuruinen. Avus-

tus suoritetaan porrastetusti perheenjäsenten lukumäärän mukaan. Avustus on ensimmäiselle perheenjäsenelle 100, toiselle 50, kolmannelle 30 ja neljännelle sekä sitä useammalle 15 % edellä mainitusta määrästä.

Perusavustus on sidottu kansaneläkkeen tasoon. Avustusta tarkistetaan kansaneläkkeen pohjaosan ja lisäosan muutoksia vastaavasti kansaneläkkeen kanssa samasta ajankohdasta lukien.

Perusavustuksen lisäksi sotilasavustuksena korvattavat kohtuulliset asumiskustannukset korvataan todellisen suuruusina. Asumistason ja asumiskustannusten kohtuullisuus arvioidaan kussakin tapauksessa erikseen.

Perusavustuksen ja asumiskustannusten ohella voidaan sotilasavustusta sosiaalilautakunnan harkinnan mukaan myöntää avustukseen oikeutetulle asevelvollisen omaiselle hänen henkilökohtaisia olosuhteitaan ja paikallisia olojaan vastaaviin tarpeellisiin ja määrältään kohtuullisiin menoihin. Edellytyksenä on, ettei sanottuja menoja katsota perusavustukseen kuuluviksi tai kustanneta muun lain nojalla. Erityismenoina on korvattu muun muassa sairauskustannuksia, terveydenhoitomenoja, lasten hoitoon liittyviä menoja sekä harrastusmenoja.

Sotilasavustusta saaneiden kotitalouksien määrä on pitkällä aikavälillä vähentynyt voimakkaasti. Vuonna 1960 sotilasavustusta sai runsas 10 000 kotitaloutta. Vuoteen 1990 tultaessa kotitalouksien määrä on laskenut vajaan 4 000:een. Reaaliarvoltaan maksettujen sotilasavustusten kokonaismäärä on alentunut siten, että merkittäessä vuotta 1970 100:lla, vuotta 1990 kuvaava indeksiluku on 38. Myös kotitaloutta kohti maksetun sotilasavustuksen reaalin markkamäärä on pudonnut vuodesta 1972 vuoteen 1990 tultaessa noin 20 %:lla. Sen sijaan henkilöä kohti maksetun sotilasavustuksen määrä on vastaavana ajankasna noussut noin 20 %:lla.

Pitkällä aikavälillä tapahtuneet muutokset maksettujen sotilasavustusten kokonaismäärissä johtuvat osittain siitä, että palvelukseen astuvien ikäluokkien koko on pienentynyt. Maksettujen avustusten määrän putoaminen on kuitenkin huomattavasti suurempi, kuin ikäluokkien pienentymisen vaikutus. Keskimääräisen avustuksen pienentyminen kotitaloutta kohti laskettuna johtuu pääosin siitä,

että vuodesta 1982 alkaen myös asevelvollinen on voinut saada avustusta omassa käytössään olevasta asunnosta aiheutuviin kustannuksiin. Tätä ennen vain asevelvollisen omaisilla oli oikeus saada avustusta asumismenoihin. Yksinäisten miesten osuus sotilasavustuksen saajissa onkin selvästi kasvanut samanaikaisesti kuin avio- ja avoparien määrä on vähentynyt. Vuonna 1990 asevelvolliset itse muodostivat jo 55 % kaikista sotilasavustusta saaneista kotitalouksista. Asevelvollisille itselleen maksettu osuus maksetuista sotilasavustuksista oli kuitenkin vain 39 %, koska keskimääräinen avustus heillä oli vajaa 4 000 markkaa kotitaloutta kohti. Sen sijaan avio- ja avoparitalouksien saama keskimääräinen avustus oli lähes 8 000 markkaa kotitaloutta kohti.

Niin sanottujen toissijaisten etuudensaajien määrän muutoksista on sotilasavustusta koskevista tilastoista saatavissa tietoa lähinnä sotilasavustusta saavien henkilöiden ikäryhmittäisistä muutoksista. 30-vuotiaiden ja sitä vanhempien henkilöiden osuus sotilasavustusta saaneiden kotitalouksien joukossa on vähentynyt esimerkiksi vuodesta 1985 vuoteen 1990 20 %:sta 7 %:iin. Vastaavana ajanjaksona on taas 20—24-vuotiaiden henkilöiden osuus kasvanut 55 %:sta 73 %:iin. Tämä kuvastaa osuuden kasvua sotilasavustuksen saajana.

Myös avio- ja avoparien osuus sotilasavustuksen saajina on pudonnut verrattain nopeasti. Kun vielä vuonna 1986 avio- ja avoparit, joilla oli lapsia huollettavana, muodostivat 31,2 % sotilasavustusta saaneista kotitalouksista, tämä osuus oli vuoteen 1990 tultaessa pudonnut 19,1 %:iin. Pitkällä aikavälillä muutoksen taustalla on paitsi asevelvollisten oman osuuden kasvu sotilasavustuksen saajina myös ilmeisesti ensisynnyttäjien keskimääräisen iän nousu. Lasten hankinta ajoittuu tänä päivänä aiempaa harvemmin tavallisimpaan asevelvollisuuden suorittamisikään. Sotilasavustuksen saajien rakenteen muutos kuvastuu myös siinä, että sotilasavustuksen keston keskimäärä on lyhentynyt ollen vuonna 1990 noin 5 kuukautta.

Vuonna 1991 maksettujen sotilasavustusten kokonaismäärä oli noin 27 miljoonaa markkaa.

Sotilasavustus on ollut kuntien ja valtion rahoittama etuus vuodesta 1984. Tätä ennen rahoitus tuli kokonaan valtion varoista.

Toissijaisten etuudensaajien mahdollisuus hakea ja saada sotilasavustusta on käytettävissä olevien arvioiden mukaan merkitykseltään

vähentynyt ottaen huomioon muun sosiaaliturva- ja sosiaalivakuutuslainsäädännön kehitys sekä muutokset yksityisoikeudellisessa elatus-, huolto- tai muussa huolenpitovelvollisuudessa.

Sotilasavustusjärjestelmä on keskeisiltä sen määrääntymis- ja myöntämisperiaatteiltaan sekä menettelyiltään toimeentulotuen kaltainen. Koska asevelvollisten taloudellisen tuen tarve syntyy valtion asettaman velvoitteen suorittamisesta on sotilasavustusjärjestelmä katsottu perustelluksi säilyttää erillisenä järjestelmänä suhteessa toimeentulotukeen ja myös maksettavien korvausten taso korkeampana. Sotilasavustusjärjestelmä on niin sanottu ensisijainen etuusjärjestelmä suhteessa toimeentulotukeen.

1.2. Ehdotetut muutokset

Ehdotettu sotilasavustuksen toimeenpanon siirtäminen kansaneläkelaitoksen hoidettavaksi on osa laajempaa uudistusta. Samanaikaisesti tämän esityksen kanssa annetaan hallituksen esitys myös äitiysavustuksen toimeenpanon siirtämisestä kansaneläkelaitoksen hoidettavaksi vuoden 1994 alusta. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön asettaman tehtäviensuunnittelun toimeksiannon mukaisesti vuoden 1994 aikana kansaneläkelaitoksen hoidettavaksi on lisäksi tarkoitus siirtää yleinen asumistuki ja opintotuki. Lisäksi toimikunnan tehtävänä on järjestää kokeilu siitä, miltä osin toimeentulotuen maksatus olisi mahdollisesti siirrettävissä kansaneläkelaitoksen hoidettavaksi. Kokeilu järjestetään vuosina 1992 ja 1993.

Uudistushanke perustuu pääministeri Esko Ahon hallitusohjelmaan 26 päiväältä huhtikuuta 1991, jossa on todettu, että perustoimeentulojärjestelmiä yksinkertaistetaan ja selvitetään etuuksien maksatuksen siirtäminen niin sanottu yhden luukun periaatteella kansaneläkelaitokselle. Valtion vuoden 1992 tulo- ja menoarvioesityksen yleisperusteluissa on hallitusohjelmaa täsmällisemmin todettu, että sosiaaliturvahallinnon yksinkertaistamiseksi, palvelujen saatavuuden parantamiseksi ja kansalaisten oikeusturvan varmistamiseksi lasten kotihoidon tuen, lapsilisän, äitiysavustuksen, opintotuen, asumistuen, sotilasavustuksen, elatustuen ja soveltuvien osin toimeentulotuen maksatus ja toimeenpano valmistellaan siirrettäväksi kansaneläkelaitokselle. Lapsilisien ja lasten kotihoidon tuen osalta siirto tapahtui vuoden 1993 alusta.

Elatustuen osalta siirron toteuttamisesta on tarkoituksenmukaisuussyistä luovuttu.

Uudistuksen tarkoituksena on toteuttaa niin sanottua yhden luukun periaatetta siten, että kansalainen voisi saada eri sosiaalietuudet mahdollisimman keskitetysti samasta toimipisteestä. Asiakasta olisi voitava palvella entistä paremmin muun muassa niin, ettei hänen tarvitse antaa samoja itseään koskevia tietoja useille eri viranomaisille. Toisaalta viranomaisen voisi käyttää kerran annettuja tietoja usean etuuden myöntämiseen.

Kansaneläkelaitos hoitaa jo nykyisin useita tarveharkintaisia etuuksia. Useisiin etuuksiin liittyvien toimeenpanotehtävien kokoaminen samalla taholla hoidettavaksi olisi käytännössä omiaan johtamaan siihen, että eri etuuksien myöntämisperusteisiin ja toimeenpanoon liittyvät erityisesti menettelyä koskevat määrittelyt ja käsitteet asteittain yhdenmukaistuisivat. Käsitteitä ja määritteitä onkin pyritty mahdollisimman pitkälle yhdenmukaistamaan jo etuuksien siirtoon liittyvän lainsäädännön uusimisen yhteydessä.

Sotilasavustuslain sisältöön ehdotetaan tehtäväksi joitakin asiallisia muutoksia siltä osin kuin voimassa olevat säännökset eivät enää vastaa muussa lainsäädännössä ja käytännössä tapahtunutta kehitystä. Ehdotuksen mukaan sotilasavustukseen oikeutettuina ei enää pidettäisi niin sanottuja toissijaisia etuudensaajia. Toissijaisilla etuudensaajilla nykyisessä laissa tarkoitetaan asevelvollisen vanhempia, ottovanhempia, isä- ja äitipuolta, isovanhempia, kasvatusvanhempia sekä täysi- ja puolisisarusia. Sosiaaliturvaa ja -vakuutusta sekä elatus- ja huoltovelvollisuutta koskeva lainsäädäntö on kehittynyt siihen suuntaan, että sanottuun piiriin kuuluvien henkilöiden toimeentulon tosiasiallinen riippuvuus asevelvollisen antamasta avusta on käytännössä vähäinen. Perusavustuksen määräytymisessä käytettyjä prosenttilukuja ehdotetaan myös tarkistettavaksi ottaen huomioon muun muassa perhekoon pienentyminen.

Sotilasavustuksen kustannusten korvaamisessa ehdotetaan siirryttäväksi takaisin valtion rahoitukseen. Keskeisin peruste tähän on hallinnollinen yksinkertaisuus. Mikäli sotilasavustus edelleen rahoitettaisiin myös kuntien varoista, merkitsisi tämä etuuden markkamääriin nähden kohtuuttomasti työllistävää rahaliikennettä kuntien ja kansaneläkelaitoksen välillä.

Lisäksi sotilasavustuksen voidaan katsoa olevan etuus, joka luonteeltaan sopii paremmin valtion rahoitettavaksi.

2. Esityksen vaikutukset

2.1. Taloudelliset vaikutukset

Asevelvollisten omaisten kannalta sotilasavustuslakiin ehdotetaan tehtäväksi eräitä pienekköjä muutoksia. Niin sanotut toissijaiset etuudensaajat eivät esityksen mukaan enää voisi saada sotilasavustusta. Avustukseen oikeutettujen perheiden koko on myös jatkuvasti pienentynyt. Sanotuista syistä myös perusavustuksen prosenttiosuuksia ehdotetaan muutettavaksi siten, että perusavustus olisi nykyisen 15 %:n sijasta 30 % täysimääräisestä kansaneläkkeestä myös neljännelle sekä sitä useammalle perheenjäsenelle. Ehdotetuilla muutoksilla ei ole olennaisia kustannuksia vähentäviä tai lisääviä vaikutuksia.

Sotilasavustuksen rahoitusta koskevat säännökset ehdotetaan muutettaviksi siten, että kustannukset katettaisiin kokonaisuudessaan valtion varoista sosiaali- ja terveysministeriön pääluokasta. Koska kuntien lakisääteiset tehtävät ja näin myös rahoitusvastuu supistuisivat uudistuksen vuoksi, vähennettäisiin kuntien valtionosuuden perusteena olevia menoja 30 miljoonalla markalla. Lisäksi kuntien henkilöstömenojen arvioidaan vähenevän sotilasavustustehtävien siirron vuoksi suuruusluokaltaan 10 henkilön vuosityöpanosta vastaavalla määrällä, minkä vuoksi kuntien laskennallista valtionosuutta vähennettäisiin arvioitua työpanosta vastaavalla määrällä eli 800 000 markalla.

Täytäntöönpanotyön kansaneläkelaitokselle aiheuttamat toimintamenot luettaisiin lakiesityksen mukaan kansaneläkelaitoksen toimintamenoihin. Eläkelaitoksen tehtävät lisääntyvät jonkin verran.

2.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset

Uudistus edellyttää siirtymävaiheessa suunnittelutehtäviä kansaneläkelaitoksessa. Sotilasavustuksen siirtymisessä kansaneläkelaitoksen hoidettavaksi tarvittavat resurssit turvataan laitoksen sisäisillä järjestelyillä.

Sotilasavustusten ratkaisutyössä voidaan hyödyntää sitä, että kansaneläkelaitoksen tie-

dostoissa jo on valmiina joitakin tässä työssä tarvittavia tietoja, kuten esimerkiksi tietoja lasten kotihoidon tuesta, työttömyysturvan peruspäivärahasta, työvoimapolitiisesta aikuis-koulutustuesta sekä verotuksesta. Lisäksi kansaneläkelaitos saa väestörekisterikeskukselta henkilö- ja osoitetiedot sekä osoitteenmuutos-tiedot.

Ehdotettu muutoksenhakutie kansaneläkelai-toksen päätöksestä sosiaalivakuutuslautakun-taan ja edelleen tarkastuslautakuntaan vastaa paitsi sairausvakuutuslain mukaisten äitiys-, isyys- ja vanhempainrahan myös kansaneläke-laitoksen hoidettaviksi kuluvan vuoden alusta siirtyneiden lapsilisän ja lasten kotihoidon tuen kohdalla omaksuttua sääntelyä. Sanottujen muutoksenhakuvelinten tehtävät tulevat siten uudistuksen voimaantultua entisestään jonkin verran lisääntymään.

2.3. Vaikutukset eri kansalaisryhmien asemaan

Kansalaisten kannalta uudistuksen tarkoi-tuksena on toteuttaa niin sanottua yhden luu-kun periaatetta siten, että yksittäinen kansalai-nen voisi saada eri sosiaalietuudet mahdollisim-

man harvoilla asioimisilla eri viranomaisten toimipisteissä. Uudistus on osa laajempaa teh-tävien siirtoa kansaneläkelaitokselle. Kansalai-sen kannalta tehtävien siirtoa kansaneläkelai-tokselle koskeva uudistus kokonaisuutena mer-kitsee parannusta.

3. Asian valmistelu

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 15 päivä-nä tammikuuta 1992 toimikunnan, jonka teh-tävänä on valmistella paitsi sotilasavustuksen myös muiden aikaisemmin mainittujen etuuk-sien toimeenpanon siirtämistä kansaneläkelai-tokselle. Toimikunnassa ovat sosiaali- ja ter-veysministeriön lisäksi olleet edustettuina val-tioneuvoston kanslia, valtiovarainministeriö, ympäristöministeriö, opetusministeriö, sosiaali- ja terveyshallitus, sittemmin sosiaali- ja ter-veysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, asun-tohallitus, kansaneläkelaitos sekä kuntien kes-kusjärjestöt.

Hallituksen esityksestä on käyty järjestely-asiakirjan edellyttämät neuvottelut.

Hallituksen esitys perustuu toimikunnan eh-dotukseen.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

1 §. *Soveltamisala.* Ehdotettu lain sovelta-misalaa koskeva säännös vastaa asiallisesti voimassa olevan lain 1 ja 1 a §:iä. Asevelvolli-suuden suorittamista koskevat perussäännökset sisältyvät asevelvollisuuslakiin (452/50). Sano-tun lain mukaan jokainen suomen kansalaisuu-den omaava mies on asevelvollinen. Asevelvol-lisuuden suorittamista varten asevelvollinen kuuluu vakinaiseen väkeen, reserviin tai nosto-väkeen. Aseellisen palveluksen sijasta asevelvol-lisuus voidaan suorittaa myös aseettomana palveluksena. Asevelvollisuuslaissa säädetyn palveluksen sijasta suoritettavasta siviilipalve-lusta säädetään siviilipalveluslaissa (1723/91).

2 §. *Yleiset edellytykset.* Ehdotettu säännös vastaa nykyisen lain 3 §:n 1 momenttiin sisäl-tyvää avustuksen saamisen yleisiä edellytyksiä koskevaa säännöstä.

3 §. *Sotilasavustus.* Ehdotetussa pykälässä määriteltäisiin sotilasavustuksena maksettavat etuudet: perusavustus, asumisavustus ja erityis-avustus. Lisäksi pykälässä täsmennettäisiin etuuden myöntämisedellytyksiä sekä asevelvol-lisen omaisen että asevelvollisen itsensä osalta. Lähtökohtaisesti sotilasavustuksena korvattai-siin edelleen vain asevelvollisen palveluksessa-olon aikana erääntyvät menot.

Pykälän 1 kohdan mukaan asevelvollisen omaisen avustuksen hakijana katsottaisiin ole-van avustuksen tarpeessa silloin, kun hän ei saa henkilökohtaisia olosuhteitaan ja paikallisia oloja vastaavaa kohtuullista toimeentuloa käy-tettävissään olevista tuloista tai varoista.

Pykälän 2 kohdassa tarkoitettuna erityisenä syynä tulisi nykyisen käytännön mukaisesti kysymykseen lähinnä sen turvaaminen, ettei asevelvollisuuden suorittaminen yksin asuvan asevelvollisen kohdalla johtaisi siihen, että ase-

velvollinen joutuisi luopumaan asunnostaan. Asevelvollisen palveluksessa olonsa aikana hankkiman asunnon kustannukset voitaisiin myös perustelluista syistä korvata. Asevelvollinen on esimerkiksi voinut olla asunnon hakijana jo ennen palvelukseen astumistaan. Avustus voitaisiin poikkeustapauksessa myöntää myös ulkomailta Suomeen asevelvollisuuttaan suorittamaan tulleele asevelvolliselle, jos asunnon hankintaan Suomesta asevelvollisuusajaksi on ollut erityistä syytä.

Pykälään sisällytettäväksi ehdotetut säännökset vastaavat asiallisesti voimassa olevan lain 4 §:n 1 momentin ja sosiaali- ja terveysministeriön sanotun pykälän 2 momentin nojalla vahvistaman sotilasavustuksen suuruuden määrittelemistä koskevia yleisiä perusteita koskevan päätöksen vastaavia säännöksiä.

4 §. *Avustukseen oikeutettu omainen.* Avustukseen oikeutettua omaista koskevat säännökset sisältyvät nykyisen lain 2 §:ään. Ehdotettu säännös vastaa asiallisesti sanottua säännöstä siltä osin kuin kysymys on säännöksen 1 kohdassa tarkoitettusta henkilöpiiristä kuitenkin siten täsmennettynä, että aviopuolisoiden osalta edellytettäisiin yhdessä asumista.

Nykyisen lain 2 §:n 2 kohdan mukaan avustukseen oikeutetulla omaisella tarkoitetaan myös asevelvollisen vanhempia, ottovanhempia, isä- ja äitipuolta, isovanhempia ja sellaisia kasvatusvanhempia, jotka ovat huoltaneet asevelvollista vähintään 10 vuoden ajan, sekä täysi- tai puolisisaruksia. Lain 3 §:n 2 momentin mukaan edellytyksenä avustuksen antamiselle säännöksen tarkoittamalle niin sanotulle toissijaiselle etuudensaajalle on, että hänen toimeentulonsa oli ennen asevelvollisen palvelukseen joutumista ollut riippuvainen asevelvollisen antamasta avusta.

Toissijaisten etuudensaajien oikeus sotilasavustukseen ehdotetaan poistettavaksi. Asevelvollisella ei ole heihin nähden lakiin perustuvaa elatus-, huolto- tai muuta huolenpitovelvollisuutta. Sosiaaliturva- ja sosiaalivakuutusjärjestelmät ovat lisäksi kehittyneet siten, että toissijaisten saajien piiriin kuuluvien henkilöiden toimeentuloturvan taso tosiasiallisesti säilyy asevelvollisen palvelukseen joutumisesta huolimatta valtaosassa tapauksia. Tilanteet, joissa toissijaisten saajien toimeentulo olisi voimassa olevan lain 3 §:n 2 momentin tarkoittamalla tavalla ollut riippuvainen asevelvollisen antamasta avusta, ovat harvinaisia. Sotilasavustuk-

sen myöntäminen yksinkertaistuisi myös hallinnollisesti.

5 §. *Toimeenpano.* Kansaneläkelaitos hoitaisi ehdotetun lain mukaiset tehtävät. Eräissä lähinnä teknisluonteisissa, kuten hakemusten käsittelyä ja etuuksien maksamista koskevissa kysymyksissä, sovellettaisiin sairausvakuutuslaissa äitiys-, isyys ja vanhempainrahasta annettuja säännöksiä.

6 §. *Rahoitus. Ennakoiden maksaminen.* Voimassa olevan lain 13 §:n mukaan sotilasavustuslain nojalla järjestettävään toimintaan sovelletaan sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annettua lakia (733/92), jollei lailla toisin säädetä. Sotilasavustuksen rahoitettiin ennen vuoden 1984 alusta voimaantullutta sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annettua lakia (677/82) kokonaisuudessaan valtion varoista. Sanotusta ajankohdasta lukien avustus siirtyi kuntien ja valtion rahoittamaksi etuudeksi ja edellä mainitun lain piiriin kuuluvaksi toiminnaksi.

Ehdotetun 6 §:n 1 momentin mukaan sotilasavustuksen rahoituksessa palattaisiin jälleen valtion rahoitukseen. Asevelvollisuuden suorittamisessa on kysymys kansalaisvelvollisuuden täyttämisestä, eikä siten perinteisesti kuntien tehtäviin kuuluvasta toiminnasta. Tämän vuoksi on perusteltua, että valtio myös vastaisi asevelvollisen palveluksessa olon ajalta asevelvollisen omaiselle tai asevelvolliselle itselleen maksettavaksi tulevan sotilasavustuksen kustannuksista. Asevelvollisella ei palveluksessa olonsa aikana esimerkiksi ole samoja mahdollisuuksia kuin muutoin täyttää huoltovelvollisuuttaan. Ehdotettu muutos yksinkertaistaisi myös hallintoa.

Kansaneläkelaitos ei voi käyttää sotilasavustusten maksamiseen missään tilanteessa omaa varallisuuttaan. Kansaneläkelaitoksen maksuvalmiuden turvaamiseksi pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että valtion tulisi suorittaa kansaneläkelaitokselle ennakkoa. Jotta kansaneläkelaitos voisi maksaa avustukset ehdotetun 16 §:n 1 momentin mukaisesti kunkin kuukauden ensimmäisenä pankkipäivänä, maksamiseen tarvittavien varojen olisi oltava kansaneläkelaitoksen käytettävissä maksukuukautta edeltävän kuukauden toiseksi viimeiseen pankkipäivään mennessä. Tätä tarkoitusta varten kansaneläkelaitoksen olisi kunkin kuukauden 20 päivään mennessä ilmoitettava valtiolle arvio seuraavana kuukautena maksettavien so-

tilasavustusten määrästä. Avustusten maksukuukautta seuraavan kuukauden 20 päivään mennessä kansaneläkelaitoksen tulisi lisäksi ilmoittaa valtiolle edellisenä kuukautena maksettujen avustusten yhteismäärä. Kalenterikuukautena maksettujen sotilasavustusten yhteismäärän ja saman kuukauden ennakkojen erotus otetaan huomioon maksukuukautta seuraavan toisen kuukauden ennakkoa määrättäessä.

Sotilasavustusta koskevien hakemusten kuukausittainen lukumäärä vaihtelee paitsi palvelukseen astumisajankohdasta myös avustukseen oikeutettujen olosuhteissa tapahtuneista muutoksista johtuen. Säännöksessä ehdotettua menettelyä on pidetty välttämättömänä avustusta koskevien hakemusten viivytyksettömän käsittelyn ja sen turvaamiseksi, että avustukset jatkossakin voitaisiin maksaa ehdotetulla tavalla etukäteen.

7 §. *Toimintamenot.* Ehdotetussa menettelyssä lain täytäntöönpanosta aiheutuvat toimintamenot luettaisiin kansaneläkelaitoksen toimintamenoiksi. Tämä on tarkoituksenmukaista, koska kansaneläkelaitos ehdotuksen 5 §:n mukaan vastaisi kaikesta lain edellyttämästä toimeenpanotyöstä. Menettely olisi myös hallinnollisesti yksinkertainen.

8 §. *Perusavustus.* Nykyisin yleiset perusteet perusavustuksen suuruuden määrittämisestä varten sisältyvät edellä mainitun sosiaali- ja terveysministeriön päätöksen 1 §:ään. Säännöksen mukaan sotilasavustukseen oikeutetulle asevelvollisen omaiselle annetaan kutakin perheenjäsentä kohden kuukausittain perusavustus ravintoon, puhtauteen ja käyttövaroihin. Avustuksen tarkoituksena on kattaa jokapäiväiseen toimeentuloon kuuluvia tavanomaisia menoja, kuten esimerkiksi vaatetusmenot, vähäiset terveydenhuoltomenot, lehtien tilausmaksut, televisiolupamaksu, puhelimen käyttömenot, paikallisliikenteen maksua vastaavat työmatkakustannukset, muut matkakustannukset, virkistys- ja harrastusmenot sekä muita vastaavia menoja. Avustus määräytyy kansaneläkkeen pohjaosan ja yksinäiselle henkilölle paikkakunnalla maksettavan täyden lisäosan perusteella.

Ehdotuksen mukaan perusavustus kattaisi edelleen jokapäiväiseen toimeentuloon kuuluvat tavanomaiset menot. Täysimääräinen avustus olisi edelleen kansaneläkkeen pohjaosan ja yksinäiselle henkilölle paikkakunnalla maksettavan täyden lisäosan suuruinen.

Nykyisin perusavustus määräytyy porrastetusti avustukseen oikeutetun omaisen ja hänen

perheenjäsentensä lukumäärän mukaan. Avustus on määrältään ensimmäiselle perheenjäsenelle 100, toiselle 50, kolmannelle 30 ja neljännelle sekä sitä useammalle 15 % täysimääräisen perusosan määrästä. Asevelvollista ei huomioida perheenjäsenenä.

Ehdotuksen mukaan perusavustuksen määräytyminen perheenjäsentä kohden säilyisi nykyisellään aina kolmanteen perheenjäsenen asti. Neljännen tai sitä useamman perheenjäsenen osalta avustuksen määräytymisessä käytetty prosenttiluku 15 ehdotetaan nostettavaksi prosenttiluvuksi 30. Muutos tukisi osaltaan suurperheitä. Toisaalta sotilasavustusta saaneiden avio- ja avoparien osuus avustuksen saajissa on viime vuosina pudonnut verrattain nopeasti. Perhekoko yleensäkin on pienentynyt. Siten tilanteet, joissa avustusta tulisi maksettavaksi neljännelle tai sitä useammalle perheenjäsenelle, ovat käytännössä harvinaisia.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan otettavaksi ehdotettua 2 momenttia täydentävä säännös avustuksen määräytymisestä sitä ulkomailla asuvalle asevelvollisen omaiselle maksettaessa.

Perusavustuksen määrää tarkistettaisiin edelleen samasta ajankohdasta ja samassa suhteessa kansaneläkkeen pohjaosan ja lisäosan kanssa. Asiasta ehdotetaan säädettäväksi pykälän 4 momentissa.

9 §. *Asumisavustus.* Nykyisin sotilasavustuksesta asumiskustannuksiin säädetään edellä mainitun sosiaali- ja terveysministeriön päätöksen 2 §:ssä. Säännöksen mukaan korvattaviksi tulevat todelliset, enintään paikkakunnan käyvän vuokratason mukaiset ja kohtuullista asumistasoa vastaavat vuokramenot. Lisäksi korvataan sähkö-, kaasu-, lämmitys- ja lämminvesimaksut sekä vuokranvastike ja omakotitalon säännönmukaiset hoitomenot. Omasta asunnosta aiheutuneet kohtuullista asumistasoa vastaavien velkojen korot huomioidaan täysimääräisinä.

Ehdotettu säännös vastaa asiallisesti voimassa olevaa sääntelyä kuitenkin siten täydennettynä, että ehdotetun pykälän 1 momenttiin on lisätty asumisoikeusasunnoista annetussa laissa (650/90) tarkoitettujen asumisoikeusasunnot. Asumisavustuksena korvattaisiin edelleen kaikki todelliset, enintään kohtuullista asumistasoa vastaavat asumismenot. Vuokramenot korvattaisiin jatkossakin kuitenkin vain paikkakunnan käyvän vuokratason mukaisina. Ehdotuksen mukaan kansaneläkelaitos antaisi tarkem-

mat määräykset asumismenojen huomioon ottamisesta.

Vuoden 1994 alusta kansaneläkelaitoksen hoidettavaksi on tarkoitus siirtää myös asumistukilaisissa (408/75) tarkoitettu asumistuki. Eri-laisten käytäntöjen välttämiseksi voisi soveltuvin osin noudattaa asumistukilain mukaisia arviointiperusteita myös nyt ehdotetussa säännöksessä tarkoitettujen asumismenoiksi luettavien menojen arvioinnissa. Sekä asumistukilaisissa että sotilasavustuslaissa on lähtökohtana kohtuullisten asumismenojen huomioon ottaminen. Asumistukilain arviointiperusteiden soveltaminen merkitsisi muun muassa vuokran, oman asunnon hoito- ja pääomavastikkeiden, asumisoikeusasunnon käyttövastikkeen sekä muussa kuin asunto-osakeyhtiön tai asunto-osuuskunnan omistamassa talossa sijaitsevassa omassa asunnossa asuvan asumismenoihin luettavien kiinteistön hoitomenojen lisäksi erikseen maksettavien lämmityskustannusten ja vesimaksujen huomioon ottamista asumistukilaisissa ja sen nojalla vuosittain annettavassa asumistuen määrätymisperusteita koskevassa valtioneuvoston päätöksessä säädetyllä tavalla. Asumistukilaisissa säädetyistä poiketen tulisi sähköstä ja kaasusta aiheutuvat kustannukset aikaisemman käytännön mukaisesti edelleen hyväksyä asumismenoina. Myös kohtuullista asumistasoa vastaavien oman asunnon hankkimiseksi tai kunnostamiseksi otettujen henkilökohtaisten lainojen vuotuiset korot sekä asuntotuotantolain (247/66) mukaisten lainojen vuosimaksut huomioitaisiin täysimääräisinä. Sama koskisi myös asumisoikeusmaksun maksamista varten otetun lainan korkoa.

10 §. *Erityisavustus.* Nykyisin erityisavustuksesta säädetään edellä mainitun sosiaali- ja terveysministeriön päätöksen 3 §:ssä. Säännöksen mukaan perusavustuksen ja asumiskustannusten ohella voidaan harkinnan mukaan myöntää eri hakemuksesta kullekin avustukseen oikeutetulle asevelvollisen omaiselle avustusta hänen henkilökohtaisia olosuhteitaan ja paikallisia oloja vastaaviin tarpeellisiin ja määrällään kohtuullisiin menoihin edellyttäen, että näitä ei katsota perusavustukseen kuuluviksi eikä kustanneta muun lain nojalla. Avustus on voitu myöntää, vaikka sotilasavustuksen myöntämisedellytykset muutoin olisivat puuttuneet.

Ehdotettu säännös vastaa asiallisesti nykyistä sääntelyä. Avustuksen myöntämisessä noudatettaisiin pääosin aikaisemmin omaksuttua käytäntöä. Yhtenäisen ratkaisukäytännön tur-

vaamiseksi kansaneläkelaitokselle ehdotetaan kuitenkin annettavaksi oikeus antaa asiasta tarkemmat määräykset.

Asevelvollinen ei ole oikeutettu perus- eikä erityisavustukseen. Asevelvollinen voi kuitenkin tarvittaessa välttämättömän toimeentulonsa turvaamiseksi kääntyä kotikuntansa tai, milloin tällaista ei ole, oleskelukuntansa toimeentulotukiviranomaisten puoleen.

11 §. *Huomioon otettavat tulot ja varat.* Edellä mainitun sosiaali- ja terveysministeriön päätöksen 4 §:n mukaan avustusta myönnettäessä otetaan huomioon palvelusaikana saadut tulot lukuunottamatta säännöksessä erikseen mainittuja tulolajeja. Huomioon otettavilla tuloilla tarkoitetaan kaikkia tosiasiallisesti käytettävissä olevia tuloja tulolähteestä riippumatta. Näitä ovat esimerkiksi palkka-, yrittäjä-, eläke- ja omaisuustulot sekä yksityisistä ja julkisista lähteistä saatavat avustukset.

Ehdotetun 11 §:n 1 momentin mukaan avustusta myönnettäessä otettaisiin edelleen huomioon palvelusaikana käytettävissä olevat tosiasialliset tulot. Nyt ehdotetun 2 §:n mukaan avustuksen saamisen yleisenä edellytyksenä on, kuten nykyisinkin, että palvelus on heikentänyt avustukseen oikeutetun toimeentulomahdollisuuksia sekä, että hän on avustuksen tarpeessa. Omaisen ollessa hakijana otettaisiin siten aina huomioon hakijan ja hänen 4 §:ssä tarkoitettujen perheenjäsentensä tulot. Myös asevelvollisen tulot otettaisiin huomioon. Asevelvolliselle ei makseta perus- eikä erityisavustusta. Asevelvollisen tosiasiallisesti käytettävissä olevien tulojen arvioimiseksi hänen tuloistaan voitaisiin kuitenkin harkinnan mukaan vähentää hänen suoritettavakseen palvelusaikana lankeavat välttämättömät menot, esimerkiksi asuntolainan lyhennykset.

Pykälään nykyisin sisältyviin huomioon otamatta jätettäviin tuloihin ehdotetaan lisättäväksi eräitä tulolajeja. Sosiaalihuoltolaissa (710/82) tarkoitettua toimeentulotukea ei ole tarkoituksenmukaista huomioida sotilasavustusta määrättäessä, koska sotilasavustus otetaan huomioon toimeentulotuen määrää laskettaessa. Vammaistukilaisissa (124/88) tarkoitettua vammaistukea taas voidaan pitää lisääntyneiden kustannusten korvaamiseen tarkoitettuna etuutena, eikä varsinaisena toimeentuloturvaetuutena. Asevelvollisen itsensä toipumisloman ajalta saama päiväraha taikka loman tai isyysvapaan ajalta saama isyysraha, jotka sairasvakuutuslain mukaisesti suoritetaan vä-

himmäispäivärahan suuruisina, ovat puolestaan tarkoitettut asevelvollisen omien päivittäisten menojen kattamiseen. Siten mainittuja etuuksia ei myöskään ole tarkoituksenmukaista ottaa huomioon sotilasavustusta määrättäessä.

Sosiaali- ja terveysministeriön päätöksen 4 §:n mukaan sotilasavustuksen suuruuteen ja määrään vaikuttavina varoina ei oteta huomioon asevelvollisen ja hänen omaistensa olosuhteisiin nähden pienehköjä säästöjä. Nykyistä säännöstä pääosin vastaava säännös ehdotetaan otettavaksi tämän pykälän 2 momenttiin. Nykyistä säännöstä täsmennettäisiin kuitenkin toteamalla, että huomioon ei oteta sellaisia varoja, jotka eivät ole käytettävissä avustusta myönnettäessä. Varoina ei myöskään otettaisi huomioon hakijan omassa käytössä olevaa asuntoa tai jatkuvan toimeentulon turvaamiseksi tarkoitettuja työvälineitä. Vastaava säännös sisältyy myös varallisuuden arviointia toimeentulotuessa koskeviin säännöksiin.

12 §. *Avustuksen määrääminen.* Pykälän 1 momentin mukaan sotilasavustuksena maksettaisiin nyt ehdotettujen 8 §:n mukaisen perusavustuksen sekä 9 ja 10 §:n mukaisten menojen yhteismäärän ja 11 §:ssä tarkoitettujen tulojen välinen erotus. Ehdotus vastaa voimassa olevaa sääntelyä.

Pykälän 2 momentin mukaan menoja ei otettaisi huomioon, siltä osin kuin ne korvataan tai niitä vastaava etuus saadaan muulla perusteella. Säännös vastaa voimassa olevan lainsäädännön periaatteita.

Sotilasavustusta koskevan päätöksen tarkistamisesta säädetään nykyisen lain 11 §:ssä. Tämän pykälän 3 momenttiin ehdotetaan edelleen sisällytettäväksi säännös, jonka mukaan avustuksen määrä on tarkistettava, jos henkilön olosuhteissa tai tuen tarpeessa tapahtuu muutoksia. Virheellisen päätöksen oikaisemisesta ja poistamisesta ehdotetaan säädettäväksi lain 21 §:ssä.

13 §. *Avustuksen määrä elatusapuun oikeutulle lapselle.* Ehdotettu säännös vastaa voimassa olevan lain 4 §:n 3 momenttia kuitenkin siten muutettuna, että siitä ehdotetaan jätettäväksi pois rajaus, jonka mukaan avustuksen enimmäismäärä olisi sama, mitä vastaavassa asemassa olevalle muulle avustuksensaajalle voitaisiin antaa. Sotilasavustuksena maksettaisiin aina elatusapusopimuksessa tai tuomioistuimen päätöksessä tarkoitettu määrä edellyttäen, että asevelvollinen ei kykene sitä tuloistaan tai varoistaan maksamaan. Menettely turvaisi aina

lapselle elatusavun suuruisen markkamäärän myös asevelvollisen palveluksessaolon ajalta. Menettelyllä vältettäisiin myös se, ettei asevelvolliselle palveluksessaoloajalta kerry elatusapuvekkaa siltäkään osin, kuin elatusavun määrä ylittää elatusturvalaissa (122/77) tarkoitettuun kunnallisen elatustuen määrään. Menettely yksinkertaistuisi hallinnollisesti, eikä johtaisi lapsen tosiasiallisen huoltajan ja asevelvollisen kannalta yhden luukun sijasta kahden luukun tilanteeseen, jossa huoltaja joutuisi hakemaan kunnalta elatustukea ja elatusvelvollinen palveluksessaolon aiheuttaman maksukyvyttömyyden perusteella vastaavasti vapautusta elatusavun perimisestä maksetun elatustuen korvaamiseksi. Käytännössä nämä tilanteet ovat harvinaisia.

14 §. *Maksamisaika.* Nykyisen lain 5 §:n 1 ja 2 momentin mukaan sotilasavustusta maksetaan aikaisintaan palvelukseenastumispäivästä lukien enintään sen kalenterikuukauden loppuun, jonka aikana asevelvollinen on kotiutettu tai palvelus on keskeytynyt. Reservin kertausharjoituksissa olevalle avustus maksetaan koko ajalta. Ehdotettu pykälän 1 momentti vastaa asiallisesti sanottua säännöstä.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan epäselvyyksien ja epäyhtenäisen käytännön välttämiseksi lisättäväksi säännös avustuksen määräytymisestä tilanteissa, joissa sitä maksetaan vain osalta kuukautta.

15 §. *Hakeminen.* Lähtökohtana ehdotettun pykälän 1 momentissa on, että hakeminen voisi tapahtua mahdollisimman joustavasti. Erityisen kirjallista hakemusta koskevan vaatimuksen sisällyttämistä ei tällöin ole pidetty tarpeellisenä, vaan hakeminen voisi hallintomenettelylain (598/82) periaatteet huomioon ottaen tapahtua myös muulla kansaneläkelaitoksen määräämällä tavalla.

Pykälässä ei ehdoteta säädettäväksi siitä, mistä kansaneläkelaitoksen paikallistoimistosta sotilasavustusta haetaan. Mihin tahansa paikallistoimistoon jätetty hakemus toimitetaan hallintomenettelylain periaatteet huomioon ottaen toimivaltaisen paikallistoimiston käsiteltäväksi. Toimisto määräytyisi samoin kuin sairausvakuutuslain mukaista äitiys-, isyys- ja vanhempanrahaa haettaessa.

Sotilasavustusasetuksen 4 §:n mukaan avustusta voi hakea asevelvollinen, hänen avustukseen oikeutettu omaisensa sekä tämän huoltaja. Erityisen hakijaa koskevan säännöksen ottamista lakiin ei enää ole pidetty tarpeellisenä.

Lähtökohtana olisi edelleen, että hakija on se, jolle avustus myös voitaisiin maksaa, jos oikeus syntyy. Avustukseen oikeutetun tulee joka tapauksessa aina antaa asian ratkaisemiseksi tarvittavat tiedot.

Sekä nykyisen lain 5 §:n 1 momentin että nyt ehdotetun pykälän 1 momentin mukaan avustusta on haettava sen kuukauden aikana, josta alkaen sitä halutaan saada. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin etuuden poikkeuksellisesta takautuvasta myöntämisestä. Säännös vastaa nykyistä sääntelyä.

16 §. *Maksutapa. Sotilasavustuserän menettäminen.* Nykyisen lain 5 §:n 3 momentin mukaan avustus maksetaan kuukausittain etukäteen. Tältä osin vastaava säännös ehdotetaan otettavaksi tämän pykälän 1 momenttiin. Maksupäiväksi ehdotetaan kunkin kalenterikuukauden ensimmäistä pankkipäivää. Avustus maksettaisiin avustukseen oikeutetun henkilön tilille Suomessa sijaitsevaan rahalaitokseen. Jos avustuksen saaja haluaa sen toimitettavaksi kotimaassa sijaitsevasta rahalaitoksesta edelleen ulkomaille, hänen tulee itsensä vastata tästä aiheutuvista kustannuksista.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi poikkeuksellisesta maksamismenettelystä. Tilanteilla, joissa avustuksen tilille maksaminen ei ole mahdollista, pykälässä tarkoitetaan esimerkiksi pankkilakon aiheuttamaa estettä normaalille maksatukselle. Erityisen syyn vaikutuksen poikkeukselliseen menettelyyn maksatuksessa arvioi kansaneläkelaitos. Erityisenä syynä pidetään esimerkiksi maksatuksessa tapahtunutta virhettä tai muuta häiriötä. Sotilasavustuksen saajan esittäessä poikkeamista säännönmukaisesta menettelystä hänen myös edellytetään esittävän vaatimuksensa tueksi selvitystä ja tämä sekä paikalliset maksatukseseen vaikuttavat näkökohdat huomioon ottaen ratkaistaan, onko kyseessä sellainen erityinen syy, joka on hyväksyttävissä perusteeksi poiketa säännönmukaisesta maksamismenettelystä.

Pykälän 3 momenttiin otettavaksi ehdotetun avustuksen määrän pyöristämistä koskevat säännökset vastaavat kansaneläkelaitoksen hoitettavaksi vuoden 1993 alusta siirtyneen lasten kotihoidon tuesta annetun lain (797/92) säännöksiä.

Pykälän 4 momenttiin ehdotetaan tarkoituksemukaisuussyistä lisättäväksi pienintä maksettavaa erää koskeva säännös. Ehdotetun säännöksen mukaan avustusta ei maksettaisi, jos maksettava erä olisi pienempi kuin 1/30 nyt

ehdotetun 8 §:ssä tarkoitettun ensimmäiselle perheenjäsenelle maksettavan täysimääräisen perusavustuksen markkamäärästä.

Nykyisen lain 7 §:ssä säädetään maksettavaksi erääntyneen avustuksen menettämisestä. Nyt ehdotetun pykälän 5 momentti vastaa sanottua säännöstä kuitenkin siten muutettuna, että kansaneläkelaitos voisi erityisestä syystä kohtuusnäkökohtien perusteella päättää toisinkin. Säännös vastaa sairausvakuutuslaissa muun muassa äitiys-, isyys- ja vanhempainrahan osalta sekä lapsilisälaissa ja lasten kotihoidon tuesta annetussa laissa säädettyä menettelyä.

17 §. *Maksaminen erityistapauksissa.* Pykälän 1 momentti vastaa asiallisesti voimassa olevan lain 6 §:ää. Koska kuitenkin aivan lyhyiden olosuhdemuutosten huomioon ottaminen ei ole hallinnollisesti eikä muutoinkaan tarkoitukselliseksi, säännökseen ehdotetaan lisättäväksi 14 vuorokauden vähimmäisaikaraja. Käytännössä nämä tilanteet ovat harvinaisia.

Ehdotetun 2 momentin mukaan 1 momentissa tarkoitettussa tilanteessa aiheetta maksettu osuus sotilasavustuksesta voitaisiin vähentää kuittaamalla seuraavasta mahdollisesta maksettavasta avustuserästä. Säännös vastaa nykyisen sotilasavustusetuksen 2 §:ää.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi avustuksen maksamisesta erityisestä syystä muulle kuin saajalle itselleen. Ennen päätöstä asiassa tulisi kuulla sosiaalihuoltolain 6 §:n 1 momentissa tarkoitettua toimielintä. Vuoden 1993 alusta tuli voimaan sosiaalihuoltolain muuttamisesta annettu laki (736/82), jolla luovuttiin pakollisesta sosiaalilautakunnasta kunnassa. Sosiaalihuoltoon kuuluvien tehtävien hoito tulee kuitenkin lain 6 §:n 1 momentin mukaan antaa kunnan määräämälle monijäseniselle toimielimelle. Toimielin on kunnallislain perusteella luottamushenkilöelin. Kysymykseen voi tulla kunnanhallitus, lautakunta tai toimikunta.

18 §. *Takaisinperintä.* Nykyisen lain 11 a §:ssä säädettyä takaisinperintämenettelyä ehdotetaan pykälän 1 momentissa yhdenmukaisesti muiden kansaneläkelaitoksen hoitamien etuuksien kohdalla säädetyin kanssa muutettavaksi siten, että aiheettomasti maksettu sotilasavustus olisi pääsääntöisesti aina perittävä takaisin. Takaisinperinnästä voitaisiin pykälän 2 momentin mukaan kuitenkin kohtuusnäkökohtien perusteella luopua, jos avustuksen aiheettoman maksamisen ei olisi katsottava johtuneen avustuksen saajan vilpillisestä menettelystä tai jos aiheetta

maksettu määrä olisi vähäinen. Kohtuusharkinnassa sovellettaisiin kansaneläkelaitoksen hoitamien muiden etuuksien takaisinperinnässä sovellettavia periaatteita.

Takaisinperintä ehdotetaan pykälän 1 momentissa rajattavaksi viiteen sitä päivää edeltävään vuoteen, jona avustuksen aiheettoman maksamisen syy on tullut ilmi. Tämä vastaisi kansaneläkelaitoksen nykyistä käytäntöä hoitamiensa etuuksien takaisinperinnässä. Käytännössä tilanteet, joissa sotilasavustusta on jouduttu perimään takaisin ovat harvinaisia.

Myös pykälän 3 momenttiin sisällytettäväksi ehdotettu kuittaamissäännös vastaa sosiaalivakuutuksessa noudatettuja periaatteita.

Pykälään 4 momentin mukaan lainvoimainen takaisinperintäpäätös saataisiin panna täytäntöön kuten lainvoimainen tuomio. Tämä vastaa jo ennestään noudatettua menettelyä kansaneläkelaitoksen hoitamassa eläke- ja sairausvakuutuksessa sekä työttömyysturvassa. Menettely omaksuttiin myös lapsilisän ja lasten kotihoidon tuen kohdalla.

19 §. *Muutoksenhaku.* Oikeusturvan kannalta tärkeästä muutoksenhausta ehdotetaan otettavaksi lakiin oma pykälänsä. Sen mukaisesti myös muutoksenhaussa sovellettaisiin säännöksiä, jotka koskevat sairausvakuutuslain mukaista äitiys-, isyys- ja vanhempainrahaa sekä lapsilisäläissa ja lasten kotihoidon tuesta annettussa laissa tarkoitettuja etuuksia. Muutoksenhakuelimiä olisivat siten sosiaalivakuutuslautakunta ja tarkastuslautakunta. Valitusajka kummankin muutoksenhakuviranomaisen osalta on 30 päivää tiedoksisaannista. Valituskirjelmä jätettäisiin kansaneläkelaitoksen paikallistoitumiseen, joka toimittaisi sen edelleen muutoksenhakuelimelle.

Ehdotettu muutoksenhakutie on katsottu tarkoituksenmukaiseksi säätää yhdenmukaiseksi edellä mainittujen etuuksien muutoksenhakutien kanssa. Hallituksen tarkoituksena on jatkossa myös muutoksenhakutietä koskevan sääntelyn tarkistaminen tarvittaessa. Sosiaalivakuutuslautakuntaan olisi lisäksi mahdollisuuksien mukaan pyrittävä turvaamaan kansaneläkelaitokselle jo siirrettyjen lapsilisää ja lasten kotihoidon tukea sekä kansaneläkelaitokselle vielä siirrettävien etuuksien käsittelyssä tarvittava asiantuntemus.

20 §. *Itseoikaisu.* Pykälään ehdotetaan otettaviksi säännökset kansaneläkelaitoksen itseoikaisumenettelystä muutoksenhaun johdosta. Pykälän 1 momentin mukaan kansaneläke-

laitoksen olisi annettava oikaisupäätös, jos se hyväksyisi sille toimitetussa valituksessa esitetyt vaatimukset kaikilta osin. Menettelyllä on tarkoitus nopeuttaa sotilasavustusasioissa tehtyjen valitusten käsittelyä ja rajoittaa selvien asioiden käsittelyä muutoksenhakuelimissä.

Jos kansaneläkelaitos ei kaikilta osin suostuisi valituksessa esitettyihin vaatimuksiin taikka katsoisi, että valitus tulisi jättää tutkimatta, sen tulisi pykälän 2 momentin mukaan toimittaa valituskirjelmä ja oma lausuntonsa muutoksenelimelle 30 päivän kuluessa valitusajan päättymisestä.

Koska kansaneläkelaitoksen tulisi huolehtia siitä, että asiassa on hankittu riittävä selvitys päätöksen antamista varten, olisi aiheellista, että 2 momentin mukaisesta määräajasta voitaisiin poiketa tarpeellisten lisäselvitysten hankkimisen vuoksi. Tällöin lisäselvityksen hankkimisesta olisi viipymättä ilmoitettava valittajalle. Valituskirjelmä lausuntoineen olisi kuitenkin aina toimitettava muutoksenhakuelimelle viimeistään 60 päivän kuluessa valitusajan päättymisen jälkeen. Asiasta säädettäisiin pykälän 3 momentissa.

21 §. *Oikaisu ja päätöksen poistaminen.* Ehdotuksen mukaan kansaneläkelaitoksen tulisi oikaista lainvoimainen päätöksensä, jos se perustuu väärään tai puutteelliseen selvitykseen tai on ilmeisesti lainvastainen. Kansaneläkelaitos voisi, varattuaan hakijalle tilaisuuden tulla kuulluksi, oikaista lainvoimaisen päätöksensä myös avustuksen saajan vahingoksi. Hakijan suostumusta päätöksen muuttamiseen ei vaadittaisi.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi sosiaalivakuutuslautakunnan ja tarkastuslautakunnan velvollisuudesta oikaista päätöksensä 1 momenttia vastaavasti.

Pykälän mukaisesta oikaisusta mahdollisesti aiheutuva takaisinperintä tapahtuisi 18 §:n mukaisesti.

22 §. *Tietojenantovelvollisuus.* Pykälään ehdotetaan koottavaksi eri tahoihin kohdistuvaa tietojenantovelvollisuutta koskevat säännökset. Sotilasavustuksen hakijan ja saajan ilmoitusvelvollisuudesta säädettäisiin pykälän 1 momentissa.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi valtion ja kunnan viranomaisten sekä eräiden muiden tahojen tietojenantovelvollisuudesta. Sotilasavustuksen kohdalla sosiaalihuollon viranomaisten yleinen lakisääteinen tiedonsaantioikeus perustuu nykyisin sosiaalihuolto-

lain 56 §:ään. Koska sosiaalihuoltolakia ei enää jatkossa sovellettaisi, tulisi tarvittavien tahojen tietojenantovelvollisuudesta ottaa lakiin erityinen säännös.

Henkilörekisterilain (471/87) 16 §:n mukaan henkilörekisterissä olevia henkilötietoja saa käyttää vain siihen tarkoitukseen, joka on määritelty ennen tietojen keräämistä, jolle henkilörekisterilain tai muun lain säännöksestä muuta johdu. Kansaneläkelaitoksen hallussa on eri etuuskien ratkaisemista varten tarvittavia tietoja, kuten esimerkiksi äitiys-, isyys- ja vanhempainraha- sekä työttömyysturvan peruspäiväraha-asiassa saatuja tietoja. Hallinnollisesti olisi tarkoituksen mukaista lisätyön säätämiseksi, että näitä tietoja voitaisiin tarvittaessa käyttää myös sotilasavustusasioita ratkaistaessa. Asiasta ehdotetaan säädettäväksi pykälän 3 momentissa.

23 §. *Palveluspaikan tehtävät.* Nykyisin perusyksikön tehtävistä sotilasavustusasioissa säädetään sotilasavustusetuksen 3 §:ssä. Käytäntöä ehdotetaan jatkettavaksi pääosin nykyisenlaisena.

Ehdotetun pykälän 1 momentin mukaan kansaneläkelaitos saisi pyynnöstään palveluspaikalta ilmoituksen asevelvollisen palvelukseen astumisesta.

Pykälän 3 momentin mukaan palveluspaikka ylläpitäisi edelleen luetteloa niistä asevelvollisista, joiden osalta sanottu pyyntö on esitetty ja tekisi pykälän 1 momentin mukaan vähintään 14 päivää ennen henkilön kotiuttamista siitä ilmoituksen kansaneläkelaitokselle. Jos asevelvollisen palvelus keskeytyy normaalia kotiuttamisajankohtaa aikaisemmin, palveluspaikan tulisi viipymättä ilmoittaa myös tästä kansaneläkelaitokselle. Säännöksessä tarkoitettuna palveluksen keskeytymisenä pidettäisiin myös asevelvolliselle asevelvollisuuslain 16 §:n tai siviilipalveluslain 14 §:n nojalla painavista henkilökohtaisista syistä myönnettyä lomaa siltä osin, kuin sitä ei lueta palvelusaikaan. Kun asevelvollisen palvelus on päättynyt, merkintä poistetaan luettelosta.

Asevelvollisuuslain hallinnointi kuuluu puolustusministeriölle. Siviilipalveluslain nojalla siviilipalvelusta puolestaan johtaa ja valvoo työministeriö. Ehdotuksen mukaan pääesikunta ja työministeriö voisivat tarvittaessa toimivaltansa puitteissa antaa palveluspaikalle tarkemmat määräykset pykälän 1 momentissa tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi.

24 §. *Ulosmittaus- ja siirtokielto.* Voimassa

olevan lain 15 §:n mukaan sotilasavustusta ei saa ulosmitata, siirtää toiselle eikä käyttää avustuksen saajan tai hänen perheenjäsenensä köyhäinhoidon tai muun yhteiskunnallisen huollon korvaukseksi.

Toimeentulotuki on sotilasavustukseen nähden viimesijainen etuusjärjestelmä. Sotilasavustus otetaan myös tulona huomioon toimeentulotukea myönnettäessä. Tämän vuoksi toimeentulotuki tulisikin voida periä takaisin myös sotilasavustuksesta. Ehdotetussa muodossaan säännös mahdollistaisi sanotun menetelyn. Muilta osin säännös vastaa nykyistä sääntelyä.

25 §. *Salassapitovelvollisuus.* Periaatteellisesti tärkeänä asiana salassapitovelvollisuudesta ehdotetaan otettavaksi lakiin erityinen pykälä. Tämä on tarpeen myös siksi, että voimassa olevan lain 4 §:ssä oleva yleinen viittaus sosiaalihuoltolakiin ehdotetaan poistettavaksi.

26 §. *Salassapitovelvollisuuden rikkominen.* Kyseessä on edelliseen pykälään liittyvä seuraamussäännös.

27 §. *Menettely poikkeusoloissa.* Ehdotettu säännös vastaa asiallisesti voimassa olevan lain 16 §:ää.

28 §. *Tarkemmat säännökset.* Pykälään ehdotetaan sisällytettäväksi asetuksenantovaltuutusta koskeva säännös, jotta lain täytäntöönpanon jatkossa mahdollisesti vaatimat tarkemmat säännökset voitaisiin tarvittaessa antaa asetuksella.

29 §. *Voimaantulo.* Pykälän 1 momentti sisältää voimaantulosäännöksen.

Lain voimaantulon yhteydessä on samanlaisesti kumottava uuden lainsäädännön johdosta tarpeettomiksi käyneet säännökset. Tämän johdosta pykälän 2 momentissa ehdotetaan kumottaviksi sotilasavustuslaki (566/48) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

Ehdotuksen voimaantulon siirtymävaihetta varten pykälän 3 momentin on katsottu tarpeelliseksi ottaa säännös, jonka mukaan, jos ennen lain voimaantuloa annetussa muussa laissa tai alemmanasteisessa säädöksessä on viitattu nyt kumottavaksi ehdotettavaan sotilasavustuslakiin, viittauksen katsottaisiin soveltuvin osin kohdistuvan uuden lain vastaavaan säännökseen.

30 §. *Siirtymäsäännös.* Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan selvyiden vuoksi otettavaksi säännös, jonka mukaan uuden lain voimaan tullessa maksettavat sotilasavustukset muutetaan 1 päi-

västä tammikuuta 1994 uuden lain mukaiseksi. Muutoksen tekee hakemuksetta kansaneläkelaitoksen paikallistoimisto.

Pykälän ehdotetun 2 momentin tarkoituksena on turvata laista poistettavaksi ehdotettujen niin sanottujen toissijaisten etuudensaajien asema siirtymävaiheessa.

Pykälän 3 momentin mukaan, jos oikeus sotilasavustukseen alkaisi ennen tämän lain voimaantuloa, hoitaisi tämän lain mukaiset tehtävät lain voimaantuloa edeltävältä ajalta kokonaisuudessaan, sen estämättä mitä 5 §:ssä on säädetty, sosiaalihuoltolain 6 §:n 1 momentissa tarkoitettu toimielin. Asiassa sovellettaisiin kyseisen ajan osalta edelleen kokonaisuudessaan tässä laissa mainittua nyt kumottavaksi ehdotettavaa vanhaa lainsäädäntöä. Käsiteltä toimielin on selvitetty edellä 17 §:n kohdalla. Säännöksen tarkoittamissa tilanteissa sotilasavustukset ratkaisisi ja avustuksen maksaisi siten edelleen kunnallinen viranomainen. Myös muutoksenhakutie kulkisi edelleen lääninoikeuteen.

Pykälän 4 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan kunnan ja palvelupaikan tulee ennen uuden lain voimaantuloa luovuttaa hallussaan olevat sotilasavustusta koskevat tarvittavat tiedot kansaneläkelaitokselle.

31 §. *Valtion ennakko siirtymäkautena.* Kansaneläkelaitoksen maksuvalmiuden ja sen turvaamiseksi, että sotilasavustukset voitaisiin ehdotetun 16 §:n 1 momentin mukaisesti maksaa vuoden 1994 tammikuun ensimmäisenä pankkipäivänä, pykälässä ehdotetaan siirtymävaihetta silmällä pitäen säädettäväksi ehdotetussa 6 §:ssä poikkeavasta ennakoiden maksamismenetelystä.

2. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 1994.

3. Säättämisyjärjestys

3.1. Lainsäätämisyjärjestys

Valtiopäiväjärjestyksen 66 §:n 7 momentin mukaan lakiehdotus, joka heikentää toimeentulon lakisääteistä perusturvaa voidaan jättää lepäämään.

Valtiopäiväjärjestyksen muuttamista koskevan hallituksen esityksen (HE 234/1991 vp) yksityiskohtaisten perustelujen mukaan toimeentulon perusturvalla tarkoitetaan vain luonnolliselle henkilölle maksettavia rahamääräisiä toistuvaissuorituksia ja vain sitä osaa sosiaaliturvasta, jolla pyritään takaamaan yksilön toimeentulolle välttämätön elintaso.

Lakiehdotuksen johdosta antamassaan mietinnössä (PeVM 7/1992 vp) perustuslakivaliokunta toteaa, että ilman lepäämäänjättämismahdollisuutta voitaisiin kuitenkin esimerkiksi tarkistaa jonkin suojan piiriin sinänsä luettavan etuuden saamisedellytyksiä ja vähäisesti sen suuruuttakin, kunhan etuuden edelleen saisivat riittävän suurena ne, joille se kokonaisuutena arvioiden on välttämätön toimeentulon perusturvan kannalta.

Sotilasavustuksen tarkoituksena on asevelvollisen omaisen kohdalla asevelvollisen palveluksessaolon aikaisen toimeentulon tukeminen. Avustus on tarveharkintainen etuus. Avustuksen saamisen yleisten edellytysten tulee siten täytyä kunakin palvelusajan kuukautena. Esimerkiksi vuonna 1990 avustusta maksettiin keskimäärin 5 kuukaudesta.

Sotilasavustuksen ei luonteensa puolesta voidakaan katsoa olevan suoranaisesti valtiopäiväjärjestyksen muuttamista koskevan lakiehdotuksen perusteluissa tarkoitettuna toistuvaissuorituksen kaltainen etuus.

Nyt käsiteltävässä lakiehdotuksessa sotilasavustukseen oikeutettujen omaisten piiristä ehdotetaan poistettavaksi nykyisen lain 2 §:n 2 kohtaan sisältyvät niin sanotut toissijaiset etuudensaajat eli asevelvollisen vanhemmat, ottovanhemmat, isä- ja äitipuoli, isovanhemmat, kasvatusvanhemmat sekä täysi- tai puolisisarukset. Nykyisin yleisenä edellytyksenä avustuksen antamiselle sanotulle omaiselle on, että hänen toimeentulonsa ennen asevelvollisen sotapalvelukseen joutumista oli ollut riippuvainen asevelvollisen antamasta avusta.

Asevelvollisella ei ole yksityisoikeudellista elatus-, huolto- tai muuta huolenpitovelvollisuutta toissijaisten etuudensaajien piiriin kuuluviin henkilöihin nähden. Sosiaaliturva- ja sosiaalivakuutusjärjestelmät ovat lisäksi kehittyneet siten, että sanottujen henkilöiden toimeentuloturvan taso valtaosassa tapauksista tosiasiallisesti säilyy asevelvollisen palvelukseen joutumisesta huolimatta. Tilanteet, joissa sanottuun ryhmään kuuluvan henkilön toimeentulo olisi ollut lain tarkoittamalla tavalla riip-

puvainen asevelvollisen antamasta avusta, ovat lakiehdotusta valmisteltaessa kuultujen asiantuntijoiden mukaan harvinaisia. Sotilasavustustilastosta tätä tietoa ei erikseen ole saatavissa.

Sotilasavustuksella ei toissijaisten etuudensaajien kohdalla enää ole sitä merkitystä toimeentuloa tukevana etuutena, joka sillä alkuperäisessä tarkoituksessaan oli. Sosiaaliturva- ja sosiaalivakuutusjärjestelmät turvaavat pitkälti sanottuun ryhmään kuuluvien henkilöiden toimeentulolle välttämättömän elintason asevelvollisen palveluksessaoloaikana. Tämän takia tarveharkintaisella sotilasavustuksella ei hallituksen käsityksen mukaan ole sellaista vaikutusta toissijaisten etuudensaajien toimeentulolle välttämättömään elintasaan, että se kokonaisuutena arvioiden olisi välttämätön toimeentulon perusturvan kannalta.

Hallituksen käsityksen mukaan lakiehdotus voitaisiin edellä esitetyillä perusteilla myös toissijaisten etuudensaajien piirin poistamisen osalta käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Asian tulkinnanvaraisuuden vuoksi hallitus pitää kuitenkin suotavana, että asiasta pyydetään perustuslakivaliokunnan lausunto.

3.2. Säädöstason muutos

Ehdotuksen mukaan uusi sotilasavustuslaki

muodostaisi yhtenäisen säännösten, joka sisältäisi sekä avustusta koskevat aineelliset säännökset että sen toimeenpanossa noudatettavat menettelysäännökset.

Ehdotettujen muutosten toteutuessa osa nykyisin sotilasavustusasetukseen sisältyvistä säännöksistä käy tarpeettomiksi. Osasta nykyisin asetustasolla säädettyjä asioita taas on pidetty perustellunpana säättää lain tasolla. Koska asetukseen tämän jälkeen jäävien säännösten lukumäärä jäisi vähäiseksi, lakia varmisteltaessa on pidetty tarkoituksenmukaisena myös niiden sisällyttämistä tarpeellisilta osin ehdotettuun lakiin. Näin ollen nykyistä sotilasavustusasetusta vastaavaa asetusta ei uuden lain säätämisen yhteydessä ole tarpeen antaa.

Nykyisin sosiaali- ja terveystieteiden päätoimialalla vahvistettavat yleiset perusteet sotilasavustuksen suuruuden määrittämistä varten on myös niiden julkisoikeudellisia oikeuksia kansalaisille perustava luonne huomioon ottaen pidetty perustellunpana nostaa lakiin.

Edellä olevan perusteella annetaan Eduskunnalle hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Sotilasavustuslaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Soveltamisala

Asevelvollisuuslain (452/50) tai siviilipalveluslain (1723/91) nojalla palveluksessa olevan asevelvollisen omaiselle maksetaan sotilasavustus ja asevelvolliselle itselleen sotilasavustuksena asumisavustus siten kuin jäljempänä säädetään.

2 §

Yleiset edellytykset

Avustuksen saamisen yleisenä edellytyksenä on, että palvelus on heikentänyt avustuksen

hakijan toimeentulomahdollisuuksia sekä, että hän on avustuksen tarpeessa.

3 §

Sotilasavustus

Sotilasavustuksena maksetaan:

1) asevelvollisen omaiselle perusavustus, asumisavustus ja erityisavustus turvaamaan hänen henkilökohtaisia olosuhteitaan ja paikallisia oloja vastaavan kohtuullisen toimeentulon, jollei hän saa sitä käytettävissään olevista tuloista tai varoista;

2) asevelvolliselle itselleen erityisestä syystä asumisavustus hänen käytössään olevasta asunnosta aiheutuviin kohtuullisiin menoihin.

4 §

Avustukseen oikeutettu omainen

Asevelvollisen omaisella tarkoitetaan asevelvollisen aviopuolisoa, joka ei välien rikkoutumisen vuoksi asu erillään puolisostaan, asevelvollisen kanssa avioliittoa solmimatta jatkuvasti yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa elävää henkilöä, jolla on asevelvollisen kanssa yhteinen alaikäinen lapsi huollettavana sekä asevelvollisen omaa tai hänen aviopuolisonsa alaikäistä lasta, ottolasta tai asevelvollisen luokse yksityisesti pysyväisluonteisesti sijoitettua lasta, joka on hänen huollettavanaan.

5 §

Toimeenpano

Tämän lain mukaiset tehtävät hoitaa kansaneläkelaitos.

Jollei tässä laissa toisin säädetä, tätä lakia toimeenpantaessa noudatetaan soveltuvin osin, mitä sairausvakuutuslaissa (364/63) on äitiy-, isyys- ja vanhempainrahan toimeenpanosta säädetty.

6 §

Rahoitus. Ennakoiden maksaminen

Valtio korvaa kansaneläkelaitokselle tämän lain nojalla maksettavista etuuksista aiheutuvat kustannukset.

Kansaneläkelaitoksen on ilmoitettava kunkin kuukauden 20 päivään mennessä valtiolle määrä, joka kansaneläkelaitoksen arvion mukaan tarvitaan seuraavan kuukauden sotilasavustusten maksamiseen. Valtion on suoritettava kansaneläkelaitokselle tämä määrä ennakona kuukausittain maksukuukautta edeltävän kuukauden toiseksi viimeisenä pankkipäivänä. Sotilasavustusten maksukuukautta seuraavan kuukauden 20 päivään mennessä kansaneläkelaitoksen on ilmoitettava valtiolle edellisenä kuukautena maksettujen sotilasavustusten yhteismäärä. Kalenterikuukautena maksettujen sotilasavustusten yhteismäärän ja saman kuukauden ennakkojen erotus otetaan huomioon maksukuukautta seuraavan toisen kuukauden ennakkoa määrättäessä.

7 §

Toimintamenot

Tämän lain toimeenpanosta aiheutuvat toi-

mintamenot luetaan kansaneläkelaitoksen toimintamenoiksi.

8 §

Perusavustus

Perusavustus kattaa jokapäiväiseen toimeentuloon kuuluvat menot.

Perusavustus kuukautta kohden on määrätään kansaneläkkeen pohjaosan ja yksinäiselle henkilölle paikkakunnalla maksettavan täyden lisäosan suuruinen. Avustus määräytyy porrastetusti hakijana olevan asevelvollisen omaisen ja hänen 4 §:ssä tarkoitettujen perheenjäsentensä lukumäärän mukaan. Täysimääräinen perusavustus on ensimmäiselle perheenjäsenelle 100, toiselle 50 ja kolmannelle sekä sitä useammalle perheenjäsenelle 30 prosenttia edellä mainitusta määrästä.

Ulkomailla asuvalle asevelvollisen omaiselle perusavustus määräytyy kansaneläkkeen pohjaosan ja yksinäiselle henkilölle toisessa kuntaryhmässä maksettavan lisäosan perusteella.

Perusavustuksen määrää tarkistetaan samasta ajankohdasta ja samassa suhteessa kansaneläkkeen pohjaosan ja lisäosan tarkistamisen kanssa.

9 §

Asumisavustus

Asumisavustus korvaa vuokra-, omistus- tai asumisoikeusasunnosta aiheutuvat todelliset, enintään kohtuullista asumistasoa vastaavat asumismenot. Vuokramenot korvataan enintään paikkakunnan käyvän vuokratason mukaisina.

Asumismenoiksi luetaan vuokra, vastike ja kiinteistön hoitomenot sekä erikseen maksettavat lämmityskustannukset, vesimaksut ja sähköstä ja kaasusta aiheutuvat kustannukset. Lisäksi asumismenoiksi luetaan oman asunnon hankkimista tai kunnostamista taikka asumisoikeusmaksun maksamista varten otettujen henkilökohtaisten lainojen vuotuiset korot ja asuntotuotantolain (247/66) nojalla myönnettyjen lainojen vuosimaksut. Asumismenot otetaan huomioon siten kuin kansaneläkelaitos tarkemmin määrää.

10 §

Eritysisavustus

Perusavustuksen ja asumisavustuksen ohella

voidaan harkinnan mukaan myöntää erityisavustus asevelvollisen omaisen henkilökohtaisia olosuhteita ja paikallisia oloja vastaaviin tarpeellisiin ja määrältään kohtuullisiin menoihin siten kuin kansaneläkelaitos tarkemmin määrää.

11 §

Huomioon otettavat tulot ja varat

Avustusta myönnettäessä otetaan huomioon hakijan ja hänen 4 §:ssä tarkoitettujen perheenjäsentensä palvelusaikana käytettävissä olevat tosiasialliset tulot. Tuloina ei kuitenkaan huomioida:

- 1) tämän lain mukaista etuutta;
- 2) sosiaalihuoltolain (710/82) mukaista toimeentulotukea;
- 3) äitiysavustuslain (424/41) mukaista äitiysavustusta;
- 4) lapsilisälain (796/92) mukaista lapsilisää;
- 5) lapsen hoitotuesta annetun lain (444/69) mukaista hoitotukea;
- 6) vammaistukilain (124/88) mukaista vammaistukea;
- 7) sairausvakuutuslain mukaista asevelvollisen päivä- tai isyysrahaa;
- 8) asevelvollisuuslain mukaista asevelvollisen päivärahaa, tai
- 9) veronpalautuksia.

Sotilasavustuksen saamiseen ja määrään eivät vaikuta sellaiset varat, jotka eivät ole käytettävissä avustusta myönnettäessä, olosuhteisiin nähden pienehköt säästöt, omassa käytössä oleva asunto tai jatkuvan toimeentulon turvaamiseksi tarpeelliset työvälineet.

12 §

Avustuksen määrääminen

Sotilasavustuksena maksetaan 8—10 §:ssä tarkoitettujen menojen sekä 11 §:ssä tarkoitettujen tulojen välinen erotus, ellei käytettävissä olevasta varallisuudesta muuta johdu.

Menoja ei oteta huomioon siltä osin kuin ne korvataan tai niitä vastaava etuus saadaan muulla perusteella.

Jos henkilön olosuhteissa tai avustuksen tarpeessa tapahtuu muutoksia, sotilasavustus tarkistetaan muutosajankohdasta lukien.

13 §

Avustuksen määrä elatusapuun oikeutetulle lapselle

Sen estämättä, mitä 2 ja 3 sekä 8—12 §:ssä

on säädetty, annetaan sellaiselle alaikäiselle lapselle, jonka elatukseen asevelvollinen on kuukausittain velvollinen osallistumaan tuomioistuimen päätöksen tai sosiaalilautakunnan vahvistaman kirjallisen sopimuksen perusteella, jollei lapsi ole asevelvollisen huollettavana, sotilasavustuksena sanotussa päätöksessä tai sopimuksessa vahvistettu määrä, mikäli asevelvollinen ei kykene sitä tuloistaan tai varoistaan maksamaan.

14 §

Maksamisaika

Sotilasavustus maksetaan sen kuukauden alusta, jona sitä on haettu, aikaisintaan kuitenkin palvelukseenastumispäivästä, tai, jos oikeus avustukseen on syntynyt myöhemmin, sanotusta ajankohdasta lukien, sen kalenterikuukauden loppuun, jona asevelvollinen on kotiutettu tai hänen palveluksensa on keskeytynyt. Reservin kertausharjoituksiin kutsutulle asevelvolliselle ja hänen omaiselleen avustus maksetaan koko palvelusajalta.

Jos sotilasavustusta ei makseta palveluksen alkamisajankohdasta tai muusta syystä johtuen koko kuukaudelta, avustuksena maksetaan 1/30 avustuksen kuukausimäärästä jokaiselta avustukseen oikeuttavalta päivältä. Avustuksen kuukausimäärään ei kuitenkaan lueta 10 §:n perusteella myönnettäviä kerta-avustuksia.

15 §

Hakeminen

Sotilasavustusta haetaan kansaneläkelaitoksen paikallistoimistosta.

Sotilasavustusta ei makseta ilman erityistä syytä hakemiskuukautta aikaisemmalta ajalta.

16 §

Maksutapa. Sotilasavustuserän menettäminen

Sotilasavustus maksetaan hakijan ilmoittamalle tilille Suomessa sijaitsevaan rahalaitokseen etukäteen kuukausittain. Maksupäivä on kunkin kuukauden ensimmäinen pankkipäivä. Reservin kertausharjoituksiin kutsutulle tai hänen omaiselleen avustus maksetaan jälkikäteen joko kuukausittain tai kertasuorituksena.

Yksittäinen avustuserä voidaan kuitenkin maksaa muullakin tavalla, jos tilille maksami-

nen ei ole mahdollista tai jos avustuksen hakija tai saaja esittää kansaneläkelaitoksen hyväksynnän erityisen syyn.

Maksettavan avustuksen määrä pyöristetään täysiksi markoiksi siten, että jos täyden markkaluvun ylittävä osa on 50 penniä tai pienempi, määrä alennetaan lähimpään täyteen markkalukuun, ja jos se on suurempi kuin 50 penniä, määrä korotetaan lähimpään täyteen markkalukuun.

Jos maksettava erä olisi pienempi kuin 1/30 8 §:ssä tarkoitettusta ensimmäiselle perheenjäsenelle maksettavan täysimääräisen perusavustuksen markkamäärästä, avustusta ei makseta.

Avustuserä menetetään, jos sitä ei ole nostettu kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun se on ollut nostettavissa, jollei erityisestä syystä katsota kohtuulliseksi toisin päättää.

17 §

Maksaminen erityistapauksissa

Avustuksesta on vähennettävä sitä aikaa vastaava osa, minkä avustuksen saaja on vähintään 14 vuorokautta

- 1) kärsimässä vapausrangaistusta;
- 2) laitoshoidossa tai siihen verrattavassa hoidossa. Laitoshoidolla tai siihen verrattavalla hoidolla tarkoitetaan elatuksen sisältävää kunnan tai kuntainliiton järjestämää sairaala-, laitos- tai perhehoitoa.

Edellä tarkoitettu vähentäminen toimitetaan siitä avustuksesta, joka maksetaan lähinnä sen jälkeen kun kansaneläkelaitos on saanut vähennysperusteesta tiedon.

Jos sotilasavustuksen maksamista siihen oikeutetulle itselleen ei voida pitää tarkoitustaan vastaavana hänen elämäntapojensa, sairautensa tai muun erityisen syyn vuoksi, kansaneläkelaitos voi sosiaalihuoltolain 6 §:n 1 momentissa tarkoitettua toimielintä kuultuaan päättää, että avustus maksetaan toimielimelle tai muulle sopivalle henkilölle käytettäväksi avustuksen saajan huoltoon.

18 §

Takaisinperintä

Jos sotilasavustusta on maksettu aiheetta tai määrältään liian suurena, aiheettomasti maksettu avustus on perittävä takaisin. Takaisin ei kuitenkaan voida periä avustusta, joka on maksettu aikaisemmin kuin viisi vuotta ennen sitä, kun avustuksen aiheettoman maksamisen syy on tullut ilmi.

Takaisinperinnästä voidaan luopua joko kokonaan tai osittain, jos tämä katsotaan kohtuulliseksi eikä avustuksen aiheeton maksaminen ole johtunut avustuksen saajan tai hänen edustajansa vilpillisestä menettelystä tai jos aiheettomasti maksettu määrä on vähäinen.

Takaisin perittävä määrä voidaan kuitata saajalle myöhemmin maksettavista avustuksen maksueristä.

Takaisinperintää koskeva lainvoimainen päätös voidaan panna täytäntöön kuten lainvoimainen tuomio.

19 §

Muutoksenhaku

Kansaneläkelaitoksen päätökseen tyytymätön saa hakea siihen muutosta sosiaalivakuutuslautakunnalta ja sosiaalivakuutuslautakunnan päätökseen tyytymätön tarkastuslautakunnalta. Sosiaalivakuutuslautakunnasta ja tarkastuslautakunnasta säädetään sairausvakuutuslaissa. Tarkastuslautakunnan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Valituskirjelmä on toimitettava kansaneläkelaitoksen paikallistoimistoon viimeistään 30 päivänä sen päivän jälkeen, jona valittaja on saanut päätöksestä tiedon.

Kansaneläkelaitoksen päätöstä on muutoksenhausta huolimatta noudatettava, kunnes asia on lainvoimaisella päätöksellä ratkaistu.

20 §

Itseoikaisu

Kansaneläkelaitoksen on käsiteltävä valitus oikaisuasiana. Jos kansaneläkelaitos hyväksyy kaikilta osin sille toimitetussa valituksessa esitetyt vaatimukset, sen on annettava asiasta oikaisupäätös. Päätökseen saa hakea muutosta siten kuin 19 §:ssä on säädetty.

Jos kansaneläkelaitos ei voi oikaista valituksen kohteena olevaa päätöstä 1 momentissa mainituin tavoin, sen on 30 päivän kuluessa valitusajan päättymisestä toimitettava valituskirjelmä ja lausuntonsa asianomaisen muutoksenhakuelimen käsiteltäväksi.

Edellä 2 momentissa tarkoitettua määrääjasta voidaan poiketa, jos valituksen johdosta tarvittavan lisäselvityksen hankkiminen sitä edellyttää. Lisäselvityksen hankkimisesta on tällöin viipymättä ilmoitettava valittajalle. Valituskirjelmä on kuitenkin aina toimitettava

asianomaiselle muutoksenhakuelimelle viimeistään 60 päivän kuluessa valitusajan päättymisestä.

21 §

Oikaistu ja päätöksen poistaminen

Jos kansaneläkelaitoksen tämän lain nojalla antama lainvoimainen päätös perustuu väärään tai puutteelliseen selvitykseen tai on ilmeisesti lain vastainen, kansaneläkelaitoksen tulee, varattuaan hakijalle tilaisuuden tulla kuulluksi, oikaista päätös.

Jos sosiaalivakuutuslautakunnan tai tarkastuslautakunnan tämän lain nojalla antama lainvoimainen päätös on 1 momentissa tarkoitettulla tavalla virheellinen, sosiaalivakuutuslautakunnan tai tarkastuslautakunnan tulee, varattuaan hakijalle tilaisuuden tulla kuulluksi vastaavasti poistaa lainvoimainen päätöksensä ja ottaa tai määrätä asia uudelleen käsiteltäväksi.

22 §

Tietojenantovelvollisuus

Sotilasavustuksen hakija on velvollinen ilmoittamaan kansaneläkelaitoksen paikallistoitulle kansaneläkelaitoksen määräämällä tavalla avustuksen myöntämiseksi tarvittavat tiedot. Sotilasavustuksen saaja on myös velvollinen ilmoittamaan kaikista sotilasavustukseen vaikuttavista muutoksista. Tietojenantovelvollisuus koskee tarvittaessa myös asevelvollista.

Valtion, kunnan ja muun julkisoikeudellisen yhteisön viranomaisen, vakuutus- ja eläkelaitos, eläkesäätiö, työnantaja, työttömyyskassa, työpaikkakassa sekä sairaala tai muu hoitolaitos ovat velvollisia antamaan kansaneläkelaitokselle tai tämän lain mukaiselle muutoksenhakuelimelle maksutta hallussaan olevat sotilasavustusta koskevan asian ratkaisemista varten tarpeelliset tiedot.

Kansaneläkelaitoksella on oikeus käyttää tämän lain mukaisia asioita ratkaistessaan myös muiden hoitamiensa etuuksien ratkaisemista varten saamiaan tietoja.

23 §

Palveluspaikan tehtävät

Asevelvollisen palveluspaikan tulee:

1) pyynnöstä toimittaa kansaneläkelaitokselle todistus asevelvollisen palvelukseen astumisesta;

2) tehdä kansaneläkelaitokselle vähintään 14 päivää ennen asevelvollisen kotiuttamista siitä ilmoitus; sekä

3) ilmoittaa kansaneläkelaitokselle viipymättä palveluksen keskeytymisestä ja sen jatkumisesta.

Pääesikunta ja työministeriö antavat tarvittaessa tarkemmat määräykset 1 momentissa tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi.

Palveluspaikka ylläpitää luetteloa niistä 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetuista asevelvollisista, joita koskevan pyynnön kansaneläkelaitos on palveluspaikalle lähettänyt.

24 §

Ulosmittaus- ja siirtokielto

Sotilasavustusta ei saa ulosmitata, eikä peria sosiaalihuoltolain perusteella annettavien sosiaalipalveluiden kustannusten korvaamiseksi.

Sopimus, joka tarkoittaa tähän lakiin perustuvan oikeuden siirtämistä toiselle, on mitätön.

25 §

Salassapitovelvollisuus

Tämän lain mukaisia tehtäviä hoitavat henkilöt eivät saa ilman asianomaisen henkilön suostumusta ilmaista sivulliselle yksityistä tai perheen salaisuutta, josta he asemansa tai tehtävänsä perusteella ovat saaneet tietää.

Mitä 1 momentissa on säädetty, ei estä asian ilmaisemista sille, jolla lain nojalla on oikeus saada asiasta tieto.

26 §

Salassapitovelvollisuuden rikkominen

Joka rikkoo 25 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden, on tuomittava sotilasavustusta koskevan salassapitovelvollisuuden rikkomisesta sakkoon, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta.

Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä 1 momentissa tarkoitettusta teosta, ellei asianomistaja ole ilmoittanut tekoa syytteeseen pantavaksi.

27 §

Menettely poikkeusoloissa

Valmiuslain (1080/91) tarkoittamissa poikkeusoloissa tai puolustustilaisissa (1083/91) tarkoitettuna puolustustilan aikana valtioneuvosto voi antaa tästä laista poikkeavia määräyksiä.

28 §

Tarkemmat säännökset

Tarkempia säännöksiä tämän lain täytäntöönpanosta annetaan tarvittaessa asetuksella.

29 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1994.

Tällä lailla kumotaan 22 päivänä heinäkuuta 1948 annettu sotilasavustuslaki (566/48) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

Jos ennen tämän lain voimaantuloa annettua muussa laissa taikka asetuksessa tai päätöksessä on viitattu 2 momentissa kumottuun sotilasavustuslakiin, viittauksen katsotaan soveltuvien osin kohdistuvan tämän lain vastavaan säännökseen.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

30 §

Siirtymäsäännökset

Tämän lain voimaan tullessa maksettava sotilasavustus muutetaan 1 päivästä tammikuuta 1994 ilman hakemusta tämän lain mukaiseksi.

Sotilasavustukseen ovat 4 §:n estämättä edel-

leen oikeutettuja ne asevelvollisen 29 §:n 2 momentissa tarkoitettujen lain 2 §:n 2 kohdassa tarkoitettujen omaisten, joille avustusta on maksettu tai jotka ovat sitä hakeneet ennen tämän lain voimaantuloa. Avustusta maksetaan niin kauan kuin avustuksen saamisen edellytykset 29 §:n 2 momentissa tarkoitettujen lain mukaisesti jatkuvat.

Sen estämättä, mitä 5 §:ssä on säädetty, jos oikeus sotilasavustukseen alkaa ennen tämän lain voimaantuloa, hoitaa tämän lain mukaisesti tehtävät kyseisen ajan osalta sosiaalihuoltolain 6 §:n 1 momentissa tarkoitettu toimielin. Asiassa sovelletaan kyseisen ajan osalta tämän lain 29 §:n 2 momentissa tarkoitettua aikaisempaa lainsäädäntöä.

Kunnan ja palvelupaikan tulee ennen tämän lain voimaantuloa luovuttaa hallussaan olevat sotilasavustusta koskevat tarvittavat tiedot kansaneläkelaitokselle.

31 §

Valtion ennakko siirtymäkautena

Sen estämättä, mitä 6 §:ssä säädetään, valtion on kansaneläkelaitoksen vuoden 1993 joulukuun 20 päivään mennessä ilmoittaman arvon perusteella vuoden 1993 toiseksi viimeisenä pankkipäivänä suoritettava kansaneläkelaitokselle ennakkona vuoden 1994 tammikuun sotilasavustusten maksamiseen tarvittava määrä.

Helsingissä 2 päivänä huhtikuuta 1993

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Sosiaali- ja terveysministeri *Jorma Huuhtanen*